

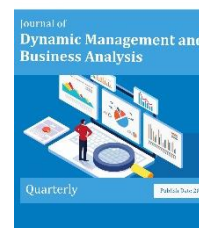

Journal Website

Article history:
Received 08 June 2025
Revised 16 September 2025
Accepted 24 September 2025
Published online 28 October 2025

Dynamic Management and Business Analysis

Volume 5, Issue 1, pp 1-16

E-ISSN: 3041-8933

Designing a Conceptual Model for Enhancing the Implementation Capacity of Economic Policies in the Ministry of Industry, Mine, and Trade towards Achieving Social Justice: A Thematic Analysis Approach

Seyed Hamed. Sadat Hosseini¹, Amin. Nikpour^{1*}, Hamdollah. Manzari Tavakkoli², Zahra. Shokouh¹, Shiva. Maddahiyan¹

¹ Department of Public Administration, Ke.C. Islamic Azad University, Kerman, Iran

² Department of Educational Sciences and Psychology, Ke.C., Islamic Azad University, Kerman, Iran

* Corresponding author email address: nikpour2013@iauk.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Sadat Hosseini, S. H., Nikpour, A., Manzari Tavakkoli, H., Shokouh, Z., & Maddahiyan, S. (2026). Designing a Conceptual Model for Enhancing the Implementation Capacity of Economic Policies in the Ministry of Industry, Mine, and Trade towards Achieving Social Justice: A Thematic Analysis Approach. *Dynamic Management and Business Analysis*, 5(1), 1-16.
<https://doi.org/10.61838/dmbaj.244>

© 2026 the author(s). Published by Knowledge Management Scientific Association. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

ABSTRACT

Objective: The purpose of this study was to design a conceptual model for enhancing the implementation capacity of economic policies in the Ministry of Industry, Mine, and Trade (MIIT) to achieve social justice.

Methodology: This qualitative study employed thematic analysis. Data were collected through semi-structured interviews with 20 experts in the fields of industry, mining, and trade, selected through purposive sampling until theoretical saturation was reached. Data analysis was carried out in three levels: basic themes, organizing themes, and overarching themes, leading to the development of a conceptual model.

Findings: The analysis resulted in 111 basic codes, 18 organizing themes, and 6 overarching themes. The overarching themes included policy implementation and structural challenges, regional inequality and centralization, justice-orientation and sustainable development, enabling and empowerment factors, management and collaboration among actors, and monitoring, analysis, and global factors. The conceptual model revealed that structural and implementation challenges and regional inequalities are the main barriers to achieving social justice, while transparency, empowerment, effective management, inter-actor collaboration, and systematic monitoring and analysis function as key enablers.

Conclusion: This study provides a comprehensive framework to enhance the implementation capacity of economic policies within MIIT. The findings highlight that addressing structural and regional challenges while strengthening enabling factors and collaborative management can pave the way for achieving social justice and sustainable development.

Keywords: Economic Policies, Policy Implementation, Capacity Building, Social Justice, Thematic Analysis, Conceptual Model, MIIT

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The study of policy implementation and social justice has received extensive scholarly attention, as the efficiency of public policies depends not only on their formulation but also on the structures and capacities established for their execution. Numerous studies suggest that the gap between policy design and implementation has been one of the most significant causes of policy failure across many developing countries ([Johnson & Fornell, 2016](#)). Within the Iranian context, this challenge has been particularly evident in the field of economic policy, where structural weaknesses, institutional inefficiencies, and external pressures such as sanctions have hampered the realization of social justice.

The concept of social justice itself has evolved as a multidimensional construct that integrates economic, social, cultural, and legal dimensions. Scholars emphasize the centrality of economic justice as one of the most important dimensions of social justice, encompassing fair distribution of opportunities, resources, and income ([Ghaem & Cheraghi, 2021](#)). Similarly, Aghdam and colleagues argue that economic justice indicators should guide policy processes to ensure that development efforts do not reinforce inequality but rather enable inclusive growth ([Aghdam & Cheraghi, 2021](#)). The relevance of such an approach becomes particularly important in societies characterized by uneven regional development and structural inequalities.

Empirical studies in Iran confirm the persistence of deep-rooted challenges in policy implementation. Hosseinpour and colleagues, for instance, highlight that parliamentary economic policies have often failed to reach their intended outcomes due to political dominance, lack of inter-institutional coordination, and weak implementation mechanisms ([Hosseinpour et al., 2019](#)). Similarly, Asadi and Esadi, through case studies of customs administration, have demonstrated that effective implementation requires consideration of environmental, institutional, and managerial dimensions, highlighting the crucial role of coordination and governance capacity ([Asadi et al., 2017](#); [Esadi et al., 2017](#)). These findings underscore the need for a conceptual model that integrates justice-oriented principles with practical mechanisms for implementation.

International perspectives also reinforce this necessity. Johnson and Fornell point to systemic administrative failures as causes for economic policy breakdown, emphasizing factors such as managerial instability, poor alignment of instruments, and crisis susceptibility ([Johnson & Fornell, 2016](#)). These insights align with Va'ez and colleagues' argument that robust evaluation frameworks are needed to enhance accountability and transparency in public policy ([Va'ez et al., 2015](#)). In addition, Daneshfard stresses that non-governmental organizations also face barriers in implementing public policies due to lack of resources, managerial weaknesses, and inadequate institutional frameworks ([Daneshfard, 2015](#)), suggesting that implementation challenges transcend governmental boundaries.

At the same time, the literature demonstrates that social justice has expanded beyond traditional economic concerns into cultural, legal, and digital domains. Otero's work on platform governance highlights how the regulation of hate speech on social media has become an essential element of social justice in the digital era ([Otero, 2024](#)). Likewise, Putri underscores the importance of restorative justice in criminal policy, showing how legal reforms can create more inclusive and equitable justice systems ([Putri](#)

& Hasbaj, 2024), while Sucipto and colleagues argue that Islamic and social perspectives on restorative justice can help rebuild public trust in legal systems (Sucipto et al., 2024).

Education has also been identified as a critical area in which justice considerations are central. Rah Najat and Negarestani note that educational justice, through equal access to schools and resources, plays a vital role in ensuring broader social justice outcomes (Rah Najat & Negarestani, 2024). In addition, cultural policy has been shown to be instrumental in reducing social harms and fostering community cohesion. Sattari and colleagues reveal that targeted cultural policies can mitigate risks of marginalization and inequality (Sattari et al., 2024). Similarly, Soleimani and collaborators point to persistent obstacles in policymaking for gender justice in welfare and social security, stressing the need for structural reforms to overcome entrenched inequalities (Soleimani et al., 2022).

The role of communication and media in shaping justice-oriented discourses has also gained attention. Salsabela and Sabri demonstrate how viral marketing campaigns, such as the Netflix documentary “Ice Cold,” can be used as tools for promoting social justice and mobilizing public opinion (Salsabela & Sabri, 2024). This suggests that social justice is not only an economic or political concern but also deeply embedded in cultural narratives and public engagement.

Finally, recent domestic studies highlight the pathology of policymaking in Iran, stressing the consequences of centralization, institutional fragmentation, and lack of responsiveness. Zargham Afshar and colleagues argue that such dysfunctions weaken the ability of social policies to achieve their justice-oriented goals (Zargham Afshar et al., 2023). Ojaghi and colleagues, meanwhile, emphasize the urgent need to address employment and social welfare challenges to ensure equitable future opportunities for citizens (Ojaghi et al., 2023). Collectively, these perspectives establish that social justice, while a normative ideal, must be operationalized through practical, context-sensitive, and multidimensional models of policy implementation.

Based on these gaps and insights, the present study aimed to design a conceptual model for enhancing the implementation capacity of economic policies within Iran’s Ministry of Industry, Mine, and Trade, with the overarching objective of advancing social justice.

Methods and Materials

This research adopted a qualitative approach using thematic analysis. Data were collected through semi-structured interviews with 20 experts in the fields of industry, mining, and trade, selected through purposive sampling until data saturation was reached. The interviews, averaging 45 minutes each, explored participants’ views on challenges, enabling factors, and desired conditions for policy implementation aligned with justice objectives. Thematic analysis was performed in three stages: identifying basic codes, categorizing them into organizing themes, and synthesizing overarching themes. Ultimately, 111 basic codes, 18 organizing themes, and 6 overarching themes were extracted.

Findings

The thematic analysis yielded six overarching themes: (1) implementation and structural challenges of policies, (2) regional inequality and centralization, (3) justice-orientation and sustainable development, (4) enabling and empowerment factors, (5) management and collaboration among actors, and (6) monitoring, analysis, and global factors.

Implementation challenges were identified as root barriers, including institutional weaknesses, lack of coordination, corruption, insufficient infrastructure, and financial constraints. Regional inequality

was highlighted as a significant consequence, with overconcentration of resources in certain areas exacerbating unemployment, poverty, and socio-economic divides in marginalized regions.

Justice-orientation and sustainable development emerged as key aspirations, emphasizing fair distribution of opportunities, social equity, and environmental sustainability. Enabling factors included transparency, participatory governance, local development initiatives, and technological innovations. Effective management and collaboration between government, private sector, civil society, and academia were viewed as essential to overcoming fragmentation and enhancing implementation capacity. Finally, robust monitoring systems and alignment with global standards were identified as critical to ensuring continuous improvement and resilience.

Discussion and Conclusion

The findings reveal that structural and institutional barriers remain the most pressing obstacles to implementing economic policies that advance social justice in Iran. These results are consistent with Hosseinpour et al.'s analysis of parliamentary policies ([Hosseinpour et al., 2019](#)), as well as Johnson and Fornell's findings on systemic failures ([Johnson & Fornell, 2016](#)). The emphasis on regional inequality aligns with Zargham Afshar et al.'s observations on policy dysfunction ([Zargham Afshar et al., 2023](#)) and Ojaghi et al.'s prioritization of social welfare and employment factors ([Ojaghi et al., 2023](#)).

At the same time, the study highlights that enabling factors such as transparency, participatory governance, and empowerment can significantly enhance implementation, consistent with Aghdam ([Aghdam & Cheraghi, 2021](#)), Ghaem ([Ghaem & Cheraghi, 2021](#)), and Sattari et al. ([Sattari et al., 2024](#)). The importance of cultural and communicative dimensions echoes Salsabela's findings on viral marketing for justice ([Salsabela & Sabri, 2024](#)), while the legal and educational dimensions resonate with Putri ([Putri & Hasbaj, 2024](#)), Sucipto ([Sucipto et al., 2024](#)), and Rah Najat ([Rah Najat & Negarestani, 2024](#)).

By integrating these diverse perspectives into a single model, the study provides a comprehensive framework for policymakers to address both structural barriers and enabling conditions. It underscores the need for a multidimensional, justice-oriented approach to economic policy implementation. This conceptual model contributes not only to the literature on public policy and social justice but also to practical efforts within the Ministry of Industry, Mine, and Trade to design and implement policies that are equitable, sustainable, and resilient.

In conclusion, enhancing implementation capacity requires simultaneous attention to structural reform, decentralization, empowerment, collaborative management, and robust monitoring. Addressing these areas will enable economic policies to move beyond formal adoption and toward tangible, justice-oriented outcomes for society.

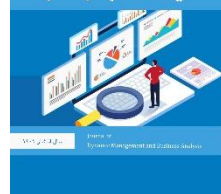
تاریخچه مقاله
دریافت شده در تاریخ ۱۸ خرداد ۱۴۰۴
اصلاح شده در تاریخ ۲۵ شهریور ۱۴۰۴
پذیرفته شده در تاریخ ۲ مهر ۱۴۰۴
منتشر شده در تاریخ ۶ آبان ۱۴۰۴

مدیریت پویا و تحلیل کسب و کار

دوره ۵، شماره ۱، صفحه ۱۶-۱

فصلنامه

مدیریت پویا و
تحلیل کسب و کار

شاپای الکترونیکی: ۸۹۳۳-۳۰۴۱

طراحی مدل مفهومی ارتقای ظرفیت اجرای خطمشی‌های اقتصادی وزارت صمت در راستای تحقق عدالت اجتماعی: رویکرد تحلیل مضمون

سید حامد سادات حسینی^۱، امین نیک پور^{۲*}، حمدالله منطری توکلی^۲، زهرا شکوه^۱، شیوا مداحیان^۱

۱. گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران
۲. گروه علوم تربیتی و روان شناسی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: nikpour2013@iauk.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی/اصیلی

نحوه استناد به این مقاله:

سادات حسینی، سید حامد، نیک پور، امین، منطری توکلی، حمدالله، شکوه، زهرا، و مداحیان، شیوا. (۱۴۰۶). طراحی مدل مفهومی ارتقای ظرفیت اجرای خطمشی‌های اقتصادی وزارت صمت در راستای تحقق عدالت اجتماعی: رویکرد تحلیل مضمون. مدیریت پویا و تحلیل کسب و کار، ۵(۱)، ۱-۱۶.

© ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده(گان) است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY 4.0) صورت گرفته است.

هدف: هدف پژوهش، طراحی یک مدل مفهومی برای ارتقای ظرفیت اجرای خطمشی‌های اقتصادی وزارت صمت، معدن و تجارت در راستای تحقق عدالت اجتماعی است. **روش‌شناسی:** این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۲۰ نفر از خبرگان حوزه صنعت، معدن و تجارت گردآوری شد. نمونه‌گیری به روش هدفمند و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. داده‌ها در سه سطح مضامین پایه، مضامین سازمان‌دهنده و مضامین فراگیر تحلیل شدند و در نهایت مدل مفهومی پژوهش تدوین گردید. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که ۱۱۱ کد پایه، ۱۸ مضمون سازمان‌دهنده و ۶ مضمون فراگیر استخراج شد. مضامین فراگیر شامل چالش‌های اجرایی و ساختاری خطمشی‌ها، نابرابری و تمرکزگرایی منطقه‌ای، عدالت‌محوری و توسعه پایدار، عوامل ارتقادهنده و توانمندسازی، مدیریت و همکاری بین بازیگران، و پایش، تحلیل و عوامل جهانی بودند. مدل مفهومی بیانگر این است که چالش‌های اجرایی و نابرابری‌ها موانع اصلی تحقق عدالت اجتماعی محسوب می‌شوند، در حالی که شفافیت، توانمندسازی، مدیریت کارآمد، همکاری بین بازیگران و پایش و تحلیل نظام‌مند به عنوان تسهیل‌کننده‌های کلیدی عمل می‌کنند. **نتیجه‌گیری:** پژوهش حاضر چارچوبی جامع برای ارتقای ظرفیت اجرای خطمشی‌های اقتصادی وزارت صمت ارائه می‌دهد. نتایج حاکی از آن است که غلبه بر چالش‌های ساختاری و اجرایی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای و تقویت عوامل توانمندساز و مدیریتی می‌تواند زمینه‌ساز تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار گردد.

کلیدواژه‌ها: خطمشی‌های اقتصادی، اجرای خطمشی، ظرفیت‌سازی، عدالت اجتماعی، تحلیل مضمون، مدل مفهومی، وزارت صمت

مقدمه

در دهه‌های اخیر، بحث درباره ظرفیت اجرای خط‌مشی‌های اقتصادی و ارتباط آن با عدالت اجتماعی به یکی از موضوعات مهم در ادبیات سیاست‌گذاری عمومی و توسعه اجتماعی بدل شده است. تجربه بسیاری از کشورها نشان می‌دهد که حتی بهترین سیاست‌ها در صورت فقدان سازوکارهای اجرایی کارآمد، به نتایج مطلوب منجر نمی‌شوند و شکاف میان تصویب و اجرا نه تنها تحقق اهداف عدالت‌محور را دشوار می‌سازد بلکه زمینه‌ساز نابرابری‌های جدید می‌شود (Johnson & Fornell, 2016). در ایران نیز روند سیاست‌گذاری اقتصادی با چالش‌هایی جدی در مرحله اجرا روبه‌رو بوده و ناکارآمدی‌های ساختاری، ضعف‌های نهادی، و شرایط محیطی مانند تحریم‌ها، بیش از پیش ضرورت توجه به این حوزه را برجسته ساخته است (Hosseinpour et al., 2019).

از منظر نظری، عدالت اجتماعی مفهومی چندبعدی است که ابعاد اقتصادی، فرهنگی و حقوقی را در بر می‌گیرد. عدالت اقتصادی به‌ویژه به توزیع عادلانه منابع، فرصت‌ها و درآمدها اشاره دارد و به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی عدالت اجتماعی شناخته می‌شود (Aghdam, 2021; Ghaem & Cheraghi, 2021; Cheraghi, 2021). در این میان، سیاست‌گذاری اقتصادی به مثابه ابزاری حیاتی برای تضمین عدالت و توسعه پایدار عمل می‌کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که در صورت نادیده گرفتن شاخص‌های عدالت، سیاست‌های اقتصادی می‌توانند به بازتولید فقر و نابرابری منجر شوند (Sharifzadehgan, 2017).

از سوی دیگر، مطالعات متعددی بر موانع اجرایی خط‌مشی‌ها تأکید کرده‌اند. برخی پژوهش‌ها بر ناکارآمدی سازمان‌های دولتی و غیردولتی در اجرای مؤثر سیاست‌ها تأکید داشته‌اند و عواملی همچون کمبود منابع، ضعف مدیریتی، و فقدان هماهنگی نهادی را به‌عنوان موانع اصلی مطرح کرده‌اند (Daneshfard, 2015). در همین راستا، طراحی مدل‌های اثربخش برای اجرای خط‌مشی‌ها از سوی محققان مورد توجه قرار گرفته است. به‌طور خاص، برخی مطالعات به ارائه الگوهایی پرداخته‌اند که ضمن شناسایی عوامل مؤثر بر اجرا، راهکارهایی برای رفع مشکلات نهادی و ارتقای کارآمدی ارائه کرده‌اند (Asadi et al., 2017; Esadi et al., 2017).

ادبیات پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که اغلب مدل‌های اجرایی موجود، به ابعاد اقتصادی و نهادی توجه داشته‌اند اما کمتر به پیوند آن‌ها با عدالت اجتماعی پرداخته‌اند. این در حالی است که بررسی سیاست‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی بدون در نظر گرفتن عدالت، نمی‌تواند کارآمدی و پایداری لازم را تضمین کند. تجربه سیاست‌های توسعه‌ای در ایران نیز حاکی از آن است که غفلت از ابعاد عدالت‌محور، به تعمیق شکاف‌های طبقاتی و منطقه‌ای انجامیده است (Zargham Afshar et al., 2023).

همچنین، تحولات جهانی و ظهور رویکردهای نوین در حوزه سیاست‌گذاری نشان می‌دهد که عدالت اجتماعی صرفاً یک مفهوم ملی نیست بلکه پیوندی وثیق با گفتمان جهانی دارد. برای نمونه، در حوزه حکمرانی پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی، عدالت اجتماعی به‌عنوان بخشی از سیاست‌گذاری جهانی مطرح شده و چالش‌هایی همچون مدیریت گفتار نفرت‌انگیز در بسترهای مجازی، ابعاد جدیدی از عدالت و حکمرانی را آشکار ساخته است (Otero, 2024). این تحولات بیانگر آن است که سیاست‌گذاری اقتصادی و اجتماعی در سطح ملی نمی‌تواند نسبت به تحولات جهانی بی‌تفاوت باشد.

از سوی دیگر، عدالت اجتماعی در حوزه‌های حقوقی و آموزشی نیز اهمیت ویژه‌ای یافته است. بررسی سیاست‌های حقوقی در راستای اجرای عدالت ترمیمی در نظام‌های قضایی، نمونه‌ای از تلاش برای تحقق عدالت اجتماعی از منظر حقوقی است (Putri & Hasbaj, 2024; Sucipto et al., 2024). در حوزه آموزش نیز عدالت آموزشی به‌عنوان یکی از ابعاد مهم عدالت اجتماعی مطرح شده و سیاست‌های آموزشی

بدون توجه به عدالت در دسترسی به فرصت‌های یادگیری، ناکارآمد قلمداد می‌شوند (Rah Najat & Negarestani, 2024). این ابعاد تکمیلی نشان می‌دهد که عدالت اجتماعی، مقوله‌ای فرابخشی است و باید در تمام حوزه‌های سیاست‌گذاری مورد توجه قرار گیرد. با این حال، تجربه کشورها نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی نیز در کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای عدالت نقش مؤثری دارند. سیاست‌های فرهنگی در صورتی که به‌صورت هدفمند و مشارکتی طراحی شوند، می‌توانند از بروز آسیب‌های اجتماعی پیشگیری کرده و زمینه‌ساز توسعه پایدار گردند (Sattari et al., 2024). علاوه بر این، عدالت جنسیتی و رفع موانع نهادی در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی، یکی دیگر از چالش‌های مهم سیاست‌گذاری است که نیازمند بازنگری در فرآیند تصمیم‌گیری و اجرا می‌باشد (Soleimani et al., 2022).

در سطح بین‌المللی نیز عدالت اجتماعی به یکی از دغدغه‌های اصلی سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای بدل شده است. ادبیات معاصر نشان می‌دهد که عدالت اجتماعی دیگر صرفاً به حوزه بازتوزیع منابع محدود نمی‌شود، بلکه مفاهیمی چون اعتماد عمومی، حکمرانی مشارکتی، و شفافیت را نیز در بر می‌گیرد. به‌عنوان نمونه، بازنمایی عدالت اجتماعی در رسانه‌ها و فعالیت‌های بازاریابی اجتماعی، ابعاد فرهنگی و اجتماعی این مفهوم را تقویت کرده است (Salsabela & Sabri, 2024). در نهایت، مرور مطالعات نشان می‌دهد که مدل‌های ارزیابی و اولویت‌بندی خط‌مشی‌ها می‌توانند نقشی اساسی در ارتقای کارآمدی و عدالت داشته باشند. این مدل‌ها به سیاست‌گذاران کمک می‌کنند تا ابعاد مختلف عدالت اجتماعی را در فرآیند طراحی، اجرا و ارزیابی سیاست‌ها لحاظ کنند (Va'ez et al., 2015). به بیان دیگر، طراحی مدل‌های بومی و متناسب با شرایط ایران می‌تواند در پر کردن شکاف موجود میان سیاست‌گذاری و عدالت اجتماعی نقش حیاتی ایفا کند. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف طراحی مدلی مفهومی برای ارتقای ظرفیت اجرای خط‌مشی‌های اقتصادی در وزارت صنعت، معدن و تجارت، با تمرکز بر عدالت اجتماعی انجام شد.

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی انجام شده است. در این راستا، با بهره‌گیری از تحقیق کیفی، به شناسایی و تبیین عمیق پدیده‌ها و استخراج مفاهیم نو از دیدگاه خبرگان پرداخته شده است. رویکرد کیفی برای پرده‌برداری از پدیده‌های کمتر شناخته‌شده و کسب نگاهی نو در خصوص آن‌ها، به‌ویژه در مواردی که ارائه جزئیات ظریف به روش‌های کمی دشوار است، مناسب می‌باشد.

روش جمع‌آوری اطلاعات داده‌ها از طریق دو شیوه اصلی گردآوری شدند:

- مطالعات کتابخانه‌ای: برای تدوین مبانی نظری و مرور پیشینه پژوهش، از منابع علمی موجود شامل کتب، مقالات، پایگاه‌های اطلاعاتی و اسناد علمی مرتبط استفاده گردید
- تحقیقات میدانی: ابزار اصلی گردآوری داده‌های میدانی، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بوده است. مصاحبه امکان برقراری تماس مستقیم با مشارکت‌کنندگان و ارزیابی عمیق ادراکات، نگرش‌ها، علایق و تجربیات آنان را فراهم می‌آورد. سوالات مصاحبه با توجه به اهداف تحقیق و با ویژگی‌های کوتاهی، قابل فهم بودن و عاری بودن از زبان آکادمیک طراحی شده بودند تا به پیشرفت جریان مصاحبه کمک نمایند.

جامعه و نمونه آماری جامعه آماری پژوهش شامل کلیه کارشناسان و خبرگان در بخش صنعت، معدن و تجارت، و همچنین اندیشمندان و اساتید حوزه دانشگاهی مرتبط بوده است. روش نمونه‌گیری قضاوتی و هدفمند انتخاب گردید. در این روش، نمونه‌ها بر اساس

پرمایگی اطلاعات انتخاب می‌شوند. تعداد نمونه‌ها در روش‌های کیفی از قبل مشخص نیست و از منطق اشباع داده‌ها پیروی می‌کند. در این تحقیق، پس از انجام ۲۰ مصاحبه، اطلاعات جدیدی به دست نیامد و نتایج به نقطه اشباع رسید. میانگین زمان هر مصاحبه نیز حدود ۴۵ دقیقه بود.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از تکنیک تحلیل مضمون استفاده شد. این روش برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌ها به کار می‌رود و داده‌ها را سازماندهی و توصیف می‌کند. تحلیل مضمون در این پژوهش در سه سطح صورت پذیرفته است:

- مضامین پایه (کدها): کدهای اولیه (۳۲۶ کد از مصاحبه و ۵۰ کد از منابع) از دل متن مصاحبه‌ها و مطالعات استخراج و سپس پالایش شدند، که منجر به ۱۱۱ کد نهایی گردید.
 - مضامین سازمان‌دهنده (مقولات): کدهای پایه بر اساس شباهت‌های مفهومی و ارتباط موضوعی دسته‌بندی شده و به ۱۸ مضمون سازمان‌دهنده تقلیل یافتند.
 - مضامین فراگیر: در نهایت، ۱۸ مضمون سازمان‌دهنده در قالب ۶ مضمون فراگیر (چالش‌های اجرایی و ساختاری خطمشی‌ها؛ نابرابری و تمرکزگرایی منطقه‌ای؛ عدالت‌محوری و توسعه پایدار؛ عوامل ارتقادهنده و توانمندسازی؛ مدیریت و همکاری بین بازیگران؛ و پایش، تحلیل، و عوامل جهانی) تجمیع و سازماندهی شدند.
- فراگرد تحلیل مضمون در شش مرحله شامل آشنایی با داده‌ها، ایجاد کدهای اولیه، جستجوی تم‌ها، بازبینی تم‌ها، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها و تهیه گزارش انجام پذیرفت. کدگذاری داده‌ها به روش دستی انجام شد.
- همچنین، جهت اطمینان از اعتبار علمی پژوهش، روایی و پایایی یافته‌ها مورد بررسی قرار گرفت:
- پایایی یافته‌ها از طریق سازماندهی یک فرایند ساختارمند برای ثبت، نوشتن و تفسیر داده‌ها، شامل گوش دادن به فایل صوتی مصاحبه‌ها (در صورت اجازه)، تایپ دقیق آن‌ها، و مرور مداوم متن کدگذاری‌شده، احصاء گردید. همچنین، برای تضمین دقت و اعتبار، از مشاوره با متخصصان و خبرگان مستقل در زمینه تحلیل کیفی بهره گرفته شد.
- روایی از طریق استفاده از منابع تأییدگر و ارائه تحلیل داده‌ها و نتایج به متخصصان امر (اعتباریابی توسط مشارکت‌کنندگان و پژوهشگران مستقل) تقویت شد. همچنین، با ارائه جزئیات فرایند تحلیل (اعتبار بیرونی)، امکان استفاده در سایر مطالعات فراهم گردید.

یافته‌ها

هدف اصلی این پژوهش، طراحی مدل مفهومی ارتقای ظرفیت اجرای خطمشی‌های اقتصادی وزارت صمت در راستای تحقق عدالت اجتماعی می‌باشد. به منظور دستیابی به این هدف، در این فصل، ابتدا به تحلیل کیفی داده‌ها پرداخته می‌شود و سپس نتایج حاصل از این تحلیل و مدل مفهومی نهایی پژوهش ارائه می‌گردد.

فرآیند تحلیل داده‌ها در این پژوهش با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون و در گام‌های مشخص و بازگشتی صورت پذیرفته است:

گام اول: آشنایی با داده‌ها و ایجاد کدهای اولیه این مرحله با مطالعه عمیق ۲۰ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام‌شده با خبرگان و همچنین مرور منابع مطالعاتی مرتبط آغاز گردید. در طول فرآیند کدگذاری باز، ۲۳۶ کد اولیه از دل متن مصاحبه‌ها و ۵۰ کد نیز از ادبیات نظری و پیشینه پژوهش استخراج شد، که مجموعاً ۳۷۶ کد اولیه را تشکیل دادند. این کدها، عبارات و مفاهیم کلیدی مرتبط با موضوع پژوهش بودند.

گام دوم: پالایش و شکل‌گیری مضامین پایه کدهای اولیه استخراج‌شده، تحت فرآیند پالایش دقیق قرار گرفتند. کدهای تکراری ادغام، و کدهای نامرتب حذف گردیدند تا انسجام و تمرکز تحلیل افزایش یابد. در ادامه، کدهای حاصل از مصاحبه‌ها و منابع مطالعاتی تلفیق شده و پس از پالایش نهایی، مجموعه‌ای منسجم از ۱۱۱ کد پالایش‌شده نهایی به‌عنوان مضامین پایه این پژوهش شکل گرفتند. مثال‌هایی از کدهای پایه استخراج شده شامل "تورم"، "فساد اداری"، "کمبود زیرساخت"، "نبود مشارکت"، "شفافیت"، "رهبری تحول‌آفرین"، "عدالت اجتماعی" و "مدیریت دانش" می‌باشند.

گام سوم: توسعه مضامین سازمان‌یافته در این گام، ۱۱۱ کد پایه بر اساس شباهت‌های مفهومی، ارتباط موضوعی و میزان اهمیت برای موضوع پژوهش، مورد دسته‌بندی و تجمیع قرار گرفتند. این فرآیند دسته‌بندی با بررسی موشکافانه هر یک از کدها و گروه‌بندی آن‌ها در دسته‌های بزرگ‌تر صورت پذیرفت. در نتیجه‌ی این گام، ۱۸ مضمون سازمان‌یافته شکل گرفتند که هر یک بازتاب‌دهنده‌ی یکی از ابعاد کلیدی موضوع پژوهش بودند. از جمله مضامین سازمان‌یافته می‌توان به "مشکلات ساختاری و اجرایی خط‌مشی‌ها"، "نابرابری و تمرکزگرایی در توزیع منابع"، "شفافیت و پاسخگویی"، و "ظرفیت‌سازی نهادی و رهبری" اشاره کرد.

گام چهارم: استخراج مضامین فراگیر در آخرین گام تحلیل مضمون، به منظور دستیابی به بالاترین سطح انتزاعی و مفهومی در تحلیل داده‌ها، ۱۸ مضمون سازمان‌یافته حاصل از گام قبل، مورد بازبینی و تجمیع مجدد قرار گرفتند. این تجمیع بر اساس نقاط اشتراک مفهومی، هم‌پوشانی موضوعی و روابط معنایی صورت پذیرفت. در نتیجه‌ی این فرآیند، ۶ مضمون فراگیر استخراج و سازماندهی شدند. این مضامین فراگیر به عنوان چهارچوب مفهومی نهایی پژوهش، هدف اصلی پژوهش را به صورت جامع پوشش داده و ساختاری منسجم برای تفسیر یافته‌ها ارائه می‌نمایند.

این ۶ مضمون فراگیر عبارتند از:

۱. چالش‌های اجرایی و ساختاری خط‌مشی‌ها: موانع ساختاری و اجرایی که کارایی خط‌مشی‌ها را کاهش داده و تحقق عدالت اجتماعی را با مشکل مواجه می‌کنند، از جمله نارسایی‌های زیرساختی، فساد، محدودیت‌های مالی، و پیامدهای تحریم‌ها.
۲. نابرابری و تمرکزگرایی منطقه‌ای: نابرابری در تخصیص منابع و تمرکز بیش‌ازحد بر مناطق برخوردار که به تشدید بیکاری، فقر، و شکاف‌های اجتماعی-اقتصادی در مناطق محروم منجر می‌شود.
۳. عدالت‌محوری و توسعه پایدار: تلاش برای برقراری عدالت اجتماعی از طریق توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها، همراه با توسعه‌ای پایدار که محیط‌زیست و منابع طبیعی را حفظ کند.
۴. عوامل ارتقادهنده و توانمندسازی: مجموعه عواملی نظیر شفافیت، مشارکت عمومی، فناوری‌های نوین، و توسعه محلی که توانمندسازی جامعه را تقویت کرده و ضعف‌های آموزشی و مهارتی را جبران می‌کنند.
۵. مدیریت و همکاری بین بازیگران: مدیریت کارآمد و تقویت همکاری میان نهادهای بازیگران کلیدی، و جامعه برای طراحی و اجرای خط‌مشی‌هایی مؤثر و پاسخگو.
۶. پایش، تحلیل، و عوامل جهانی: پایش و تحلیل نظام‌مند خط‌مشی‌ها با استفاده از ابزارهای پیشرفته و در نظر گرفتن عوامل جهانی برای بهبود تصمیم‌گیری و اجرا.

مدل مفهومی این پژوهش با بهره‌گیری از فرآیند تحلیل مضمون طراحی شده است. این مدل، روابط متقابل و سلسله‌مراتبی بین شش مضمون فراگیر شناسایی شده را ترسیم می‌کند.

- چالش‌های اجرایی و ساختاری خط‌مشی‌ها به عنوان ریشه‌ای‌ترین مضمون، بر سایر مضامین تأثیرگذار است. این چالش‌ها موجب نابرابری و تمرکزگرایی منطقه‌ای می‌شوند و همچنین بر مدیریت و همکاری بین بازیگران و عوامل ارتقادهنده و توانمندسازی تأثیر منفی می‌گذارند.
 - نابرابری و تمرکزگرایی منطقه‌ای به عنوان یک پیامد منفی، تحقق عدالت‌محوری و توسعه پایدار را با مشکل مواجه کرده و همچنین بر مدیریت و همکاری بین بازیگران تأثیرگذار است.
 - عوامل ارتقادهنده و توانمندسازی، و مدیریت و همکاری بین بازیگران، و پایش، تحلیل، و عوامل جهانی همگی به عنوان تسهیل‌کننده‌ها عمل می‌کنند. این عوامل بر یکدیگر تأثیر مثبت دارند و در نهایت، به صورت مستقیم و غیرمستقیم، به عدالت‌محوری و توسعه پایدار کمک می‌کنند. به خصوص، مدیریت و همکاری بین بازیگران با عدالت‌محوری و توسعه پایدار رابطه‌ای دوطرفه و تقویت‌کننده دارند.
 - پایش، تحلیل، و عوامل جهانی نیز با ارزیابی و بهبود مستمر، به تحقق عدالت‌محوری و توسعه پایدار کمک شایانی می‌نماید.
- جدول ۱، ساختار سلسله‌مراتبی مضامین استخراج‌شده از تحلیل مضمون را به صورت فشرده و نظام‌مند نمایش می‌دهد. این جدول، از مضامین فراگیر به عنوان گسترده‌ترین سطح مفهومی آغاز کرده و به ترتیب مضامین سازمان‌یافته و سپس نمونه‌هایی از کدهای پایه مرتبط با هر یک را ارائه می‌کند.
- مضامین فراگیر: این مضامین (در ستون "مضمون فراگیر")، ۶ چتر مفهومی اصلی هستند که تمام داده‌های کیفی را پوشش می‌دهند و نشان‌دهنده ابعاد کلیدی مدل مفهومی پژوهش می‌باشند. تعریف جامع هر مضمون فراگیر نیز در ستون مربوطه ارائه شده است.
 - مضامین سازمان‌یافته: هر مضمون فراگیر، شامل چندین مضمون سازمان‌یافته (در ستون "مضامین سازمان‌یافته مرتبط") است که نشان‌دهنده مقولات اصلی تر ذیل هر مضمون فراگیر هستند. این مضامین، دسته‌بندی‌های سطح میانی یافته‌ها را شکل می‌دهند.
 - کدهای پایه: در نهایت، برای هر مضمون سازمان‌یافته، نمونه‌هایی از کدهای پایه (در ستون "کدهای پایه") ذکر شده‌اند. این کدها، که از دل مصاحبه‌ها و منابع استخراج شده‌اند، جزئی‌ترین سطح معنایی یافته‌ها را تشکیل می‌دهند و مبنای شکل‌گیری مضامین سازمان‌یافته و فراگیر بوده‌اند. این نمونه‌ها، معرف طیف وسیعی از ۱۱۱ کد پایه نهایی پژوهش هستند.

این ساختار سلسله‌مراتبی، به خواننده امکان می‌دهد تا با یک نگاه، از کلیت یافته‌ها (مضامین فراگیر) به سمت جزئیات تشکیل‌دهنده آن‌ها (کدهای پایه) حرکت کند و ارتباط منطقی بین سطوح مختلف تحلیل مضمون را درک نماید. این شیوه ارائه، ضمن حفظ ایجاز در متن مقاله، شفافیت و دقت روند تحلیل کیفی را به خوبی نشان می‌دهد.

جدول ۱

ساختار سلسله‌مراتبی مضامین استخراج‌شده از تحلیل مضمون

ردیف	مضمون فراگیر	تعریف جامع مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌یافته مرتبط	کدهای پایه
۱	چالش‌های اجرایی ساختاری خط‌مشی‌ها	موانع ساختاری و اجرایی که کارایی خط‌مشی‌ها را کاهش داده و تحقق عدالت اجتماعی را با مشکل مواجه می‌کنند، از جمله نارسایی‌های زیرساختی، فساد، محدودیت‌های مالی، و پیامدهای تحریم‌ها	مشکلات ساختاری و اجرایی خط‌مشی‌ها، محدودیت‌های زیرساختی و دسترسی، فساد، مقاومت، و محدودیت‌های مالی، تأثیرات تحریم‌ها و مشکلات اجتماعی	عملیاتی بودن، سرعت در اجرا، قابلیت اجرا، ضعف کنونی، ناهماهنگی اجرایی، ساختار سازمانی، مدیریت منابع انسانی، توسعه زیرساخت، کمبود زیرساخت، تأخیر در پروژه‌های زیرساختی، دسترسی به خدمات عمومی، فساد اداری، مقاومت ذی‌نفعان، کمبود منابع، تخصیص بودجه، تحریم‌ها، تورم، تحولات جهانی، تحولات سیاسی، تحولات اجتماعی-فرهنگی
۲	نابرابری تمرکزگرایی منطقه‌ای	نابرابری در تخصیص منابع و تمرکز بیش‌ازحد بر مناطق برخوردار که به تشدید بیکاری، فقر، و شکاف‌های اجتماعی-اقتصادی در مناطق محروم منجر می‌شود	نابرابری و تمرکزگرایی در توزیع منابع، بیکاری و فقر اجتماعی	نابرابری منطقه‌ای، تفاوت در حمایت، شکاف طبقاتی، تمرکزگرایی، نگاه از بالا به پایین، تفاوت در توزیع، کاهش نابرابری‌ها، مساوات اجتماعی، بیکاری، کاهش فقر، پایین بودن حقوق و دستمزد، افزایش حقوق و دستمزد
۳	عدالت‌محوری توسعه پایدار	تلاش برای برقراری عدالت اجتماعی از طریق توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها، همراه با توسعه‌ای پایدار که محیط‌زیست و منابع طبیعی را حفظ کند	عدالت و توسعه عادلانه، پایداری زیست‌محیطی و منابع طبیعی	عدالت اجتماعی، توزیع عادلانه، فرصت‌های برابر، حمایت از محرومان، نبود عدالت، عدالت جنسیتی، پایداری زیست‌محیطی، کاهش آلودگی، تحولات اقلیمی
۴	عوامل ارتقادهنده توانمندسازی	مجموعه عواملی نظیر شفافیت، مشارکت عمومی، فناوری‌های نوین، و توسعه محلی که توانمندسازی جامعه را تقویت کرده و ضعف‌های آموزشی و مهارتی را جبران می‌کنند	شفافیت و پاسخگویی، مشارکت و توانمندسازی جامعه، توسعه محلی و فناوری، ضعف آموزش و مهارت	شفافیت، نبود شفافیت، شفافیت دیجیتال، شفافیت در اجرا، رسانه، مشارکت عمومی، مشارکت اجتماعی، توانمندسازی، مشارکت ذی‌نفعان، رضایت مردم، رضایت ذی‌نفعان، توسعه مناطق محروم، توسعه محلی، فناوری نوین، ضعف در تکنولوژی‌های نوین، بومی‌سازی، کمبود آموزش، کمبود نیروی متخصص، فرهنگ یادگیری
۵	مدیریت همکاری بین بازیگران	مدیریت کارآمد و تقویت همکاری میان نهادها، بازیگران کلیدی، و جامعه برای طراحی و اجرای خط‌مشی‌هایی مؤثر و پاسخگو	ظرفیت‌سازی نهادی و رهبری، یادگیری و مدیریت دانش، فرهنگ سازمانی و همکاری	رهبری تحول‌آفرین و بومی‌گرا، تاب‌آوری، عوامل مدیریتی، تحکیم نهادی، مدیریت دانش و انتقال تجربیات موفق، سرمایه فکری، نوآوری سازمانی، نقش دولت، نقش بخش خصوصی، نقش جامعه مدنی، نقش دانشگاه، فرهنگ سازمانی، ارتباطات داخلی، هماهنگی بین بخش‌ها
۶	پایش، تحلیل، و عوامل جهانی	پایش و تحلیل نظام‌مند خط‌مشی‌ها با استفاده از ابزارهای پیشرفته و در نظر گرفتن عوامل جهانی برای بهبود تصمیم‌گیری و اجرا	پایش، قوانین، و منابع، تحلیل و مدل‌سازی خط‌مشی‌ها، عوامل بین‌المللی	ضعف قوانین و مقررات، تقویت قوانین و مقررات، اصلاح قوانین، نظارت کارآمد، شاخص‌های کمی و کیفی، روابط علی و معلولی، سیستم‌های اطلاعاتی، شاخص‌های عملکرد، ماتریس عوامل داخلی، رویکرد منبع‌محور، رویکرد موقعیت‌محور، تحلیل سلسله‌مراتبی فازی، تکنیک دیمتل فازی، فرایند تحلیل شبکه، مدل‌های ریاضی، پایگاه‌های داده، سامانه نرم‌افزاری، شرایط بازار جهانی، سیاست‌های بین‌المللی، رقابت بین‌المللی، همکاری‌های بین‌المللی

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش که بر طراحی مدل مفهومی ارتقای ظرفیت اجرای خطمشی‌های اقتصادی وزارت صنعت، معدن و تجارت در راستای تحقق عدالت اجتماعی متمرکز است، نشان داد که اجرای مؤثر سیاست‌ها نیازمند شناسایی و تبیین ابعاد گوناگون عدالت اجتماعی، موانع اجرایی و عوامل توانمندساز است. نتایج تحلیل مضمون در سه سطح کدهای پایه، مضامین سازمان‌دهنده و مضامین فراگیر آشکار ساخت که شش مضمون اصلی یعنی چالش‌های ساختاری و اجرایی خطمشی‌ها، نابرابری و تمرکزگرایی منطقه‌ای، عدالت‌محوری و توسعه پایدار، عوامل ارتقادهنده و توانمندسازی، مدیریت و همکاری بین بازیگران، و پایش، تحلیل و عوامل جهانی، به‌عنوان ارکان اصلی مدل مفهومی شناخته شدند. این نتایج بیانگر آن است که ضعف در ساختارها، تمرکزگرایی شدید و نابرابری در تخصیص منابع، مهم‌ترین موانع تحقق عدالت اجتماعی هستند، در حالی که شفافیت، مشارکت ذی‌نفعان، رهبری تحول‌آفرین و بهره‌گیری از ابزارهای نوین پایش و ارزیابی، نقش حیاتی در ارتقای کارآمدی سیاست‌ها دارند.

مطالعات پیشین نیز مؤید این یافته‌ها هستند. برای مثال، پژوهش‌های داخلی نشان داده‌اند که اجرای سیاست‌های اقتصادی در ایران همواره با چالش‌های نهادی و ساختاری همراه بوده است. حسین‌پور و همکاران دریافتند که سیاست‌های اقتصادی مجلس در اثر سلطه فضای سیاسی و فقدان هماهنگی نهادی، به نتایج مطلوب منجر نشده‌اند (Hosseinpour et al., 2019). همچنین، شریف‌زادگان در تحلیل خود از راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی تأکید کرده است که تحقق عدالت مستلزم بازطراحی سیاست‌ها بر اساس رویکرد توزیع عادلانه و پایدار منابع است (Sharifzadehgan, 2017). در همین راستا، پژوهش اسعدی و نیز اسدی و همکاران الگویی برای اجرای اثربخش سیاست‌ها

در وزارت اقتصاد و دارایی ارائه کردند که بر اهمیت نقش عوامل محیطی، ماهیت خطمشی و هماهنگی بین مجریان تأکید داشت (Asadi et al., 2017; Esadi et al., 2017). یافته‌های حاضر که بر ضرورت مدیریت مؤثر و همکاری بین بازیگران تأکید دارد، همسو با این نتایج است. از منظر عدالت اجتماعی، پژوهش‌های مختلف بر لزوم توجه به شاخص‌های عدالت اقتصادی و اجتماعی در فرایند سیاست‌گذاری تأکید کرده‌اند. قائم و چراغی عدالت اقتصادی را شامل توزیع عادلانه فرصت‌ها و منابع دانسته‌اند و بیان کرده‌اند که بدون این مؤلفه‌ها، عدالت اجتماعی تحقق نخواهد یافت (Ghaem & Cheraghi, 2021). اقدام و همکاران نیز در همین چارچوب با بررسی شاخص‌های عدالت اقتصادی، به ضرورت توجه به توانمندسازی اجتماعی در کنار سیاست‌های بازتوزیعی اشاره کرده‌اند (Aghdam & Cheraghi, 2021). یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان داد که عدالت‌محوری و توسعه پایدار باید در کنار توانمندسازی و شفافیت قرار گیرد تا سیاست‌های اقتصادی اثربخش باشند. از سوی دیگر، تجربه بین‌المللی نیز بر این موضوع صحت می‌گذارد که شکست سیاست‌های اقتصادی اغلب ناشی از غفلت از مؤلفه‌های عدالت اجتماعی و نارسایی‌های اجرایی است. جانسون و فرنل در پژوهش خود بر عوامل شکست سیاست‌های اقتصادی تأکید کرده و عواملی مانند ناپایداری مدیریتی، عدم توجه به زمان، بحران‌ها و ضعف ساختاری را برجسته ساخته‌اند (Johnson & Fornell, 2016). این عوامل با یافته‌های پژوهش حاضر که بر چالش‌های ساختاری و اجرایی تأکید دارد، تطابق قابل توجهی دارد. علاوه بر این، مطالعات سیاست‌گذاری در ایران نشان داده‌اند که ضعف در نظام ارزیابی و فقدان مدل‌های کارآمد، از موانع اساسی اجرای سیاست‌ها بوده است (Va'ez et al., 2015). این موضوع با مضمون پایش و تحلیل به‌عنوان یکی از ارکان مدل مفهومی این پژوهش همخوانی دارد.

تحلیل داده‌های این پژوهش همچنین آشکار کرد که تمرکزگرایی و نابرابری‌های منطقه‌ای، از اصلی‌ترین عوامل بازدارنده تحقق عدالت اجتماعی هستند. نتایج این بخش با یافته‌های پژوهش‌های بین‌المللی و داخلی همخوان است. پژوهش ضرغام‌افشار و همکاران بر آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری اجتماعی در ایران تأکید کرده و تمرکزگرایی در تخصیص منابع را یکی از مهم‌ترین مشکلات سیاست‌گذاری دانسته است (Zargham Afshar et al., 2023). همچنین، پژوهش اوجاقی و همکاران درباره آینده رفاه اجتماعی در ایران نشان داد که نابرابری در فرصت‌های شغلی و رفاهی از عوامل بحرانی در آینده نظام رفاه اجتماعی است (Ojaghi et al., 2023). این یافته‌ها نشان می‌دهد که مدل ارائه‌شده در پژوهش حاضر، به‌درستی بر کاهش تمرکزگرایی و توزیع عادلانه منابع تأکید کرده است.

بعد دیگر یافته‌های این پژوهش، توجه به عوامل توانمندسازی و مشارکت ذی‌نفعان است. عدالت اجتماعی تنها در صورتی تحقق می‌یابد که مردم و ذی‌نفعان اصلی در فرایند سیاست‌گذاری مشارکت داشته باشند. در این راستا، تجربه‌های بین‌المللی از جمله پژوهش‌های اخیر درباره نقش بازاریابی اجتماعی و رسانه‌ها در ارتقای آگاهی عمومی نشان داده‌اند که استفاده از ابزارهای فرهنگی و اجتماعی می‌تواند در تحقق عدالت اجتماعی نقش مهمی ایفا کند (Salsabela & Sabri, 2024). افزون بر این، سیاست‌گذاری فرهنگی نیز به‌عنوان ابزاری برای کاهش آسیب‌های اجتماعی شناخته شده است؛ پژوهش ستاری و همکاران نشان داد که سیاست‌های فرهنگی کارآمد می‌توانند در کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای عدالت نقش‌آفرین باشند (Sattari et al., 2024). یافته‌های پژوهش حاضر نیز که بر مشارکت عمومی و شفافیت تأکید دارد، با این نتایج همسو است.

ابعاد حقوقی عدالت نیز در این پژوهش قابل توجه است. برای مثال، پژوهش پوتری و همکاران درباره اجرای عدالت ترمیمی در نظام قضایی اندونزی نشان داد که تدوین سیاست‌های حقوقی در راستای عدالت ترمیمی، نه تنها موجب اعتمادسازی می‌شود بلکه در بهبود کارآمدی نظام قضایی نقش مهمی دارد (Putri & Hasbaj, 2024). همچنین، سوچیپتو و همکاران با تأکید بر رویکرد اسلامی و اجتماعی در اجرای عدالت ترمیمی دریافتند که تلفیق ارزش‌های فرهنگی و دینی با سیاست‌های عدالت‌محور می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی بینجامد (Sucipto

(et al., 2024). یافته‌های این پژوهش نیز که بر ضرورت شفافیت و تقویت همکاری میان بازیگران مختلف تأکید دارد، با چنین نتایجی هم‌پوشانی دارد.

بعد آموزشی عدالت نیز در پژوهش حاضر بی‌اهمیت نبوده است. نتایج تحلیل نشان داد که توسعه پایدار و عدالت‌محوری تنها با توانمندسازی سرمایه انسانی امکان‌پذیر است. این موضوع با یافته‌های پژوهش رح‌نجات و همکاران هم‌راستا است که در بررسی عدالت آموزشی در ایران تأکید کرده‌اند که سیاست‌های آموزشی باید به توزیع برابر فرصت‌های یادگیری توجه کنند (Rah Najat & Negarestani, 2024). بدون توجه به عدالت آموزشی، سایر ابعاد عدالت اجتماعی نیز به‌طور کامل محقق نخواهند شد.

علاوه بر این، پژوهش‌های اخیر در سطح جهانی نیز نشان داده‌اند که عدالت اجتماعی ابعادی فراتر از اقتصاد و سیاست دارد و شامل عدالت در فضای مجازی و حکمرانی دیجیتال نیز می‌شود. اوترو در تحلیل خود از حکمرانی پلتفرم‌ها بیان می‌کند که مدیریت گفتار نفرت‌انگیز و تضمین عدالت در فضای دیجیتال، بخشی جدایی‌ناپذیر از عدالت اجتماعی در عصر کنونی است (Otero, 2024). یافته‌های پژوهش حاضر نیز که بر اهمیت پایش و تحلیل در سطح جهانی تأکید دارد، این هم‌پوشانی را نشان می‌دهد.

در نهایت، نتایج این پژوهش بر اهمیت طراحی مدل‌های مفهومی بومی برای ارتقای ظرفیت اجرای خط‌مشی‌ها تأکید دارد. همان‌گونه که پژوهش‌های داخلی نیز نشان داده‌اند، سیاست‌گذاری در ایران بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی خاص، نمی‌تواند موفق باشد (Daneshfard, 2015; Va'ez et al., 2015). یافته‌های حاضر با ارائه یک مدل بومی، گامی در جهت پر کردن این شکاف برداشته است.

این پژوهش با وجود دستاوردهای قابل توجه، محدودیت‌هایی نیز دارد. نخست، داده‌های پژوهش صرفاً بر اساس مصاحبه با ۲۰ نفر از خبرگان وزارت صمت و حوزه‌های مرتبط گردآوری شد و بنابراین، نتایج ممکن است بازتاب‌دهنده تمامی دیدگاه‌ها و تجربه‌های موجود نباشد. دوم، تمرکز پژوهش بر رویکرد کیفی و تحلیل مضمون سبب شد که امکان آزمون روابط علی و اولویت‌بندی کمی عوامل فراهم نشود. سوم، شرایط خاص اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ایران که تحت تأثیر تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی قرار دارد، ممکن است یافته‌های پژوهش را محدود به بستر ملی سازد و قابلیت تعمیم آن به سایر کشورها را کاهش دهد.

با توجه به محدودیت‌های ذکر شده، پژوهش‌های آینده می‌توانند بر چند محور متمرکز شوند. نخست، استفاده از روش‌های کمی همچون مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) یا تحلیل شبکه‌ای برای اعتبارسنجی روابط شناسایی‌شده در مدل و تعیین میزان اثرگذاری هر عامل. دوم، انجام مطالعات تطبیقی در سایر وزارتخانه‌ها یا نهادهای دولتی برای شناسایی تفاوت‌ها و شباهت‌های اجرایی. سوم، بررسی عمیق‌تر نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی در پذیرش یا مقاومت در برابر اجرای سیاست‌های اقتصادی عدالت‌محور. چهارم، توسعه و اعتبارسنجی ابزارهای استاندارد برای سنجش «ظرفیت اجرای خط‌مشی‌ها» در سازمان‌های ایرانی.

برای عمل به یافته‌های پژوهش، سیاست‌گذاران باید چند اقدام کلیدی را مد نظر قرار دهند. نخست، اصلاح ساختارهای اجرایی و مقابله جدی با فساد اداری و مالی. دوم، کاهش تمرکزگرایی و توزیع عادلانه منابع میان مناطق مختلف کشور. سوم، ارتقای شفافیت و مشارکت واقعی ذی‌نفعان در تمام مراحل سیاست‌گذاری. چهارم، توانمندسازی نیروی انسانی و تقویت مدیریت تحول‌آفرین. پنجم، ایجاد نظام پایش و ارزیابی مستمر برای اصلاح و بهبود سیاست‌ها.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Aghdam, H., & Cheraghi, R. (2021). A perspective on the concept of social justice with an emphasis on economic justice indicators. *Journal of Productivity Management*, 15(6), 126-143. <https://www.sid.ir/paper/869207/fa>
- Asadi, M., Hadipikani, M., & Rashidpour, A. (2017). A model for effective implementation of public policies in the Ministry of Economic Affairs and Finance: A case study of the Customs of the Islamic Republic of Iran. (In Persian). https://jipa.ut.ac.ir/article_65419_8323.html
- Daneshfard, A. (2015). Barriers to the implementation of public policies in non-governmental organizations. *Journal of Resource Management in Law Enforcement*, 2(2), 23-50. <https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/number/74707>
- Esadi, M., Hadipeykni, M., & Rashidpour, A. (2017). A model for effective implementation of public policies in the Ministry of Economic Affairs and Finance (Case study: Customs of the Islamic Republic of Iran). (In Persian). <https://www.jlsda.com/index.php/lstda/article/view/78>
- Ghaem, H., & Cheraghi, R. (2021). A look at the concept of social justice with emphasis on economic justice indicators. *Productivity Management Journal*, 15(6), 126-143. <https://www.sid.ir/paper/869207/fa>
- Hosseinpour, D., Sharifzadeh, F., Nouri, R., & Karimian, A. (2019). Evaluation of economic policies approved by the Islamic Consultative Assembly using grounded theory. *Journal of Public Organizations Management*, 2(26), 135-148. https://www.researchgate.net/profile/Roohallah-Noori/publication/354366032_Application_of_Grounded_Theory_in_Assessing_the_Economic_Policies_of_the_Islamic_Parliament/links/6133e11e2b40ec7d8be68b1d/Application-of-Grounded-Theory-in-Assessing-the-Economic-Policies-of-the-Islamic-Parliament.pdf
- Johnson, M. D., & Fornell, C. (2016). Analyzing the factors of the failure of economic policies in organization in line with the implementation of justice. *Journal of Economic Psychology*, 12(2), 267-286. https://www.researchgate.net/publication/353994998_Analysing_systemic_administrative_justice_failures_explanatory_factors_and_prospects_for_future_research
- Ojaghi, S., Bayat, R., Fazli, S., Keshavarz Tork, E., & Fath Taheri, A. (2023). Prioritization the Factors Affecting the future of Employment and Social Welfare in Iran [method]. *Social Welfare*, 22(87), 221-251. <https://doi.org/10.32598/refahj.22.87.4133.1>
- Otero, P. V. (2024). *Platform Governance and Social Justice: Governing Hate Speech on Social Media*. Emerald Publishing Limited, Leeds. <https://doi.org/10.1108/978-1-83797-104-620241007>
- Putri, N. N., & Hasbaj, M. E. (2024). Legal Policy on the Implementation of Restorative Justice Principle in the Criminal Justice System Pursuant to Supreme Court Regulation Number 1 of 2024. *Jurnal Rechten Riset Hukum Dan Hak Asasi Manusia*, 6(1), 1-17. <https://doi.org/10.52005/rechten.v6i1.143>
- Rah Najat, M., & Negarestani, M. H. (2024). Examining Educational Justice in Light of the Law on the Establishment and Management of Private Schools and Educational Centers. *Public Policy Quarterly*, 10(1), 143-157.

- Salsabela, K., & Sabri. (2024). Harnessing the Power of Viral Marketing for Social Justice: A Netnographic Study of Netflix's Ice Cold Documentary. *Channel Jurnal Komunikasi*, 12(2), 173-184. <https://doi.org/10.12928/channel.v12i2.964>
- Sattari, E., Ghorbani Sheikhneshin, A., & Simber, R. (2024). Explaining and evaluating the impact of cultural policy-making on reducing social harms. *Society and Politics*, 6(2), 73-96ER -. [http://arabianjbm.com/pdfs/OM_VOL_4_\(10\)/2.pdf](http://arabianjbm.com/pdfs/OM_VOL_4_(10)/2.pdf)
- Sharifzadehgan, M. H. (2017). Economic development and social justice strategies. *Journal of Social Welfare*, 24(1), 1-21. <https://www.sid.ir/paper/56947/en>
- Soleimani, F., Nikkhah, S., & Mousavi, H. (2022). Challenges and obstacles to policymaking in the field of gender justice in the field of welfare and social security. *Welfare Policy Quarterly*, 38-41. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02711-0>
- Sucipto, H., Suaedi, F., Setijaningrum, E., Amiati, M., & Nasution, R. S. (2024). Transformation of Public Trust in Restorative Justice by the Prosecuto r's Office: An Islamic and Social Law Approach in the Contemporary Era. *MILRev: Metro Islamic Law Review*, 3(2), 364-387. <https://doi.org/10.32332/milrev.v3i2.9938>
- Va'ez, R., Sharifzadeh, F., & Mohammadi, M. (2015). Identification and prioritization of public policy evaluation models. *Iranian Association of Management Science Quarterly Journal*, 10(4), 1-41. https://journal.iams.ir/article_218.html
- Zargham Afshar, M. T., Sheikhi, S., & Qeydarlu, K. (2023). Pathology of Policy-Making in Iran; With an Emphasis on Social Affairs. *Monthly Expert Reports of the Islamic Parliament Research Center*, 31(2), 1-30. https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_171479.html